

SATUPRODUKTIO PRINSESSA RUUSUNEN GHANALAISELLA
VIITTOMAKIELELLÄ OPPIMATERIAALIKSI KUUROJEN LASTEN
PÄIVÄKOTIIN JA KOULUUN

Sini Brozinski

Opinnäytetyö, kevät 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

Viittomakielentulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Brozinski, Sini. Ghanalaiselle viittomakielelle käännetty ja videotallennettu satu oppimateriaaliksi kuurojen lasten päiväkotiin ja kouluun. Kevät 2013, 42 sivua, 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielentulkin koulutusohjelma, Viittomakielentulkki (AMK).

Kehittämispainotteisen opinnäytetyöni tavoite oli tuottaa viittomakielistä oppimateriaalia kuurojen päiväkotiin ja kouluun House of Graceen Ghanassa sekä lähentää afrikkalaista ja länsimaista kulttuuria sadunkerronnan keinoin.

Suoritin tutkintooni kuuluvat vaihtoehtoiset ammattiopinnot Ghanan pääkaupungissa Accrassa sijaitsevassa House of Gracessa, joka on kuurojen päiväkoti ja koulu. Opinnäytetyönäni käännsin lastensatu Prinsessa Ruususen ghanalaiselle viittomakielelle ja työstin käännöksen pohjalta koulun lasten kanssa näytelmän, joka esitettiin koulun joulujuhlassa. Tallensin myös Priscilla Gyanin viittoman käännöksen videolle, josta työstin viittomakielisen DVD-sadun oppimateriaaliksi koulun käyttöön.

Työryhmääni kuuluivat koulun perustaja ja rehtori Hanna Boateng sekä natiiviviittoja, koulun kuuro opettaja Priscilla Gyan. Produktion vaiheet olivat tarinan kääntäminen englannin kielestä ghanalaiseen viittomakieleen, viittomakielisen sadun tallentaminen videolle, käännöksen dramatisointi ja ohjaaminen lastennäytelmäksi sekä videon editointi ja kuvituksen lisääminen DVD:lle.

Produktio oli monipuolinen ja käännös toimiva. Lapset ottivat tarinan innokkaasti vastaan ja omaksuivat roolit luontevasti työstäessämme tarinaa näytelmäksi koulun joulujuhlaan.

Editoin DVD-tallenteen ja lisäsin siihen Elisa Nivalan maalaaman kuvituksen. Valmiit DVD:t lähetettiin oppimateriaaliksi House of Graceen ja joihinkin Ghanan muihin kuurojen kouluihin. Käännöstyö oli tilaustyö House of Gracelle ja sen kohderyhmänä olivat koulun oppilaat. Koska ghanalaisella viittomakielellä tuotettua materiaalia ei juuri ole saatavilla, toivon opinnäytetyöstäni olevan hyötyä niin koulun oppilaille, kuin opettajillekin.

Asiasanat: Prinsessa Ruusunen, ghanalainen viittomakieli, viittomakielinen oppimateriaali, videotallennettu satu, kääntäminen

ABSTRACT

Brozinski, Sini.

Translation of a fairytale in to Ghanaian Sign Language and production of a dvd as a teaching material for the House of Grace School for Deaf.

42 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language Interpretation. Degree: Bachelor of Humanities.

This thesis produced a signed teaching material for the House of Grace School for Deaf in using Ghanaian Sign Language. The focus of this work was to investigate the methods of storytelling in order to produce a compelling story for the school, and also to bring African and western stories closer together by using the methods of storytelling.

This thesis was carried out as a translation project that produced a signed translation of the classic children's fairytale, the Sleeping Beauty, in Ghanaian Sign Language. The translation was used as a manuscript for a play presented by the children attending the House of Grace School for deaf in Accra, Ghana.

The thesis describes the advantages and difficulties that came up in multicultural and multilingual teamwork. It also takes a look at how a traditional Western princess story works in an African context.

The Sleeping Beauty was translated in co-operation with a Ghanaian Deaf school teacher and native signer Priscilla Gyan and the founder and headmistress of the House of Grace School for Deaf Hanna Boateng. The translation was videotaped in Ghana with Priscilla Gyan signing it. The translation project was assigned by the school and the material will hopefully benefit both the staff and pupils of the school as Sign Language teaching material, which is very rarely available in Ghanaian Sign Language.

Keywords: Sleeping Beauty, Ghanaian Sign Language, translation, signed teaching material, Fairy tale-DVD

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TYÖN TAUSTAT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	8
2.1 Viittomakielet	8
2.2 Ghanalaisen viittomakielen synty ja erityispiirteitä	9
2.3 Viittomakielinen yhteisö Ghanassa	11
2.4 House of Grace School for Deaf	13
3 SATUJEN MAAILMA	16
3.1 Satujen merkitys lapsen kehitykselle	16
3.2 Afrikkalainen sadunkerronta	17
3.3 Viittomakielisen sadunkerronnan merkitys.....	18
4 KÄÄNTÄMINEN	20
4.1 Käännösteorioita	20
4.2 Kääntäminen viittomakielelle	22
5 SATUPRODUKTIO	23
5.1 Produktion taustatiedot	23
5.2 Käännöstyö.....	23
5.3 Käännöksen dramatisointi	25
5.4 DVD-tallenteen tuottaminen.....	26
6 KÄÄNTÄMISEN ONGELMIA JA RATKAISUJA	27
6.1 Tarinan sisäistäminen ja muokkaus.....	27
6.2 Kohderyhmän heterogeenisyys	28
6.3 Monikulttuurinen ja -kielinen työryhmä.....	29
6.4 Kääntämisestä videon taltiointiin.....	30
7 YHTEENVETO JA POHDINTA	32

LÄHTEET.....	35
LIITTEET	38
LIITE 1 Glossit, Sleeping Beauty	38
LIITE 2 Viittomakielinen DVD-satu Sleeping Beauty	

1 JOHDANTO

Suoritin viittomakielentulkkiopintoihin kuuluvat vaihtoehdot ammattiohjaajana työskennellen kolme kuukautta Ghanassa kuurojen kouluissa. Vietin kuukauden Mampongissa valtion kuurojen peruskoulussa sekä kaksi kuukautta yksityisessä kuurojenkoulussa, House of Graces (Armon päiväkotia ja koulu). House of Gracesin perustaja ja rehtori Hanna Boateng kertoi koulun tarpeesta viittomakieliselle materiaalille. Tästä syntyi idea kehittämispainotteiselle opinnäytetyölleni tuottaa ghanalaiselle viittomakielelle käännetty perinteinen lastensatu videokuvattuna eli viittomakielinen satukirja. Produktion tarkoitus oli valmiin materiaalin avulla monipuolistaa kuurojen lasten oppimismahdollisuuksia koulussa.

Ennen viittomakielentulkkiopintojani suoritin lapsi- ja perhetyön perustutkimuksen Turun kristillisessä opistossa, jonka jälkeen työskentelin monipuolisissa tehtävissä eri-ikäisten lasten ja heidän perheidensä kanssa. Opinnäytetyöproduktiossani käytin osaamistani viittomakielen ja kääntämisen alalla, mutta lastensadun työstämisessä ja lapsiryhmän ohjaamisessa tulin tarvitsemaan myös paljon aikaisempaa ammattitaitoani ja työkokemustani.

Afrikassa on pitkät perinteet tarinankerronnassa. Tarinat ovat kulkeneet suullisesti sukupolvelta toiselle jo ennen kirjoitustaidon kehittymistä ja ovat vahva osa afrikkalaista kulttuuria. Ghanalaisella viittomakielellä tuotettua tai ghanalaiseen viittomakieleen käännettyä materiaalia on saatavilla hyvin niukasti. Satujen merkitys lapsen kielenkehitykselle sekä mielikuvitukselle on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää. Juuri satujen kautta lapset oppivat tärkeitä elämäntaitoja, esimerkiksi käsittelemään vaikeita tunteita tai erottamaan oikean väärästä. Voidaankin kysyä, miten ghanalaiset kuurot lapset, joilta puuttuu täysin yhteinen kieli perheen ja sukulaisten kanssa, pääsevät osalliseksi satujen kehittävään maailmaan.

Valitsin produktioon Walt Disneyn version perinteisestä lastensadusta Princessa Ruusunen. Käännöstyö ja materiaali on kuvattu Ghanassa yhteistyössä Hanna Boatengin ja koulun kuoron opettajan, äidinkielenään ghanalaista viittomakieltä käyttävän Priscilla Gyanin kanssa. Tuoteosuutena työstä valmistui DVD, jota House of Gracen lisäksi voidaan lähettää myös muihin koulujen kouluihin Ghanassa. Työni tarkoitus on toimia virikkeenä tai pohjatyönä mahdollisille tuleville ghanalaiseen viittomakieleen tehtäville käännöstoille.

Produktion lopputuotteena valmistuneen DVD:n ja siihen tehdyn käännöksen tavoitteena oli kohdekielessä ja -kulttuurissa mahdollisimman hyvin toimiva käännösmateriaali, joka antaa lapsille elämyksiä ja jota voidaan hyödyntää opetustarkoituksessa.

Opinnäytetyöni oli produktio, johon käännöstyön lisäksi kuuluivat käännöksen kuvaaminen ja editointi DVD-muotoon. Ohjasin lisäksi käännöksen pohjalta näytelmän koulun kolmasluokkalaisille oppilaille. Oppilaat esittivät viittomakielisen näytelmän sukulaisilleen ja koulun muille oppilaille House of Gracen joulujuhlassa. Opinnäytetyössäni kerron käännösprosessin lisäksi näytelmän tekemisestä sekä lasten reaktioista näytelmäharjoituksissa. Lisäksi kerron toimintaympäristöstä, jossa produktiota tehtiin. Lopuksi keskityn haasteisiin ja mahdollisuuksiin, joita monikielinen ja -kulttuurinen yhteistyö tuo tullessaan. Oli myös mielenkiintoista havaita, miten perinteinen länsimaalainen prinsessasatu kääntyy ghanalaiseen viittomakieleen sekä afrikkalaiseen kulttuuriin ja millaisia kulttuurien törmäyksiä käännöstyö ja valmiin käännöksen muuttaminen lastennäytelmäksi aiheuttivat.

2 TYÖN TAUSTAT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Viittomakielet

Viittomakielillä tarkoitetaan kieliä, jotka ovat syntyneet eri puolilla maailmaa vastaamaan kuurojen ihmisten tarpeeseen kommunikoida. Viittomakielet eivät ole kehitettyjä apukieliä. Ne ovat luonnollisia kieliä, joissa äänen ja puheen sijasta käytetään käsiä, kasvoja ja vartaloa viestin tuottamiseen. Viittomakielen käyttäjäryhmään kuuluvat kuurojen ja huonokuuloisten lisäksi heidän perheensä, sukulaisensa, puolisonsa ja ystävänsä sekä muut viittomakieltä osaavat ihmiset, kuten viittomakielentulkit. (Malm & Östman 2000, 9–10, 12–13.)

Viittomakielet ovat yhtä monitulkintaisia ja monimutkaisia kuin puhututkin kielet ja noudattavat puhuttujen kielten tapaan kielioppisääntöjä. Puhutut kielet koostuvat merkityksellisistä perusyksiköistä, sanoista, jotka puolestaan voidaan jakaa pienempiin osiin. Viittomakielen perusyksikkö on viittoma, joka voidaan jakaa pienempiin rakenneosiin. Rakenneosia yhdistelemällä voidaan muodostaa uusia viittomia. (Malm & Östman 2000, 13,15–16.)

Viittoman rakenne voidaan jakaa käsimuotoon eli sormien ja käden asentoon viittoman aikana, viittoman paikkaan sekä sen aikana tehtävään liikkeeseen. Viittomat voidaan muodostaa joko yksi- tai kaksikäteisesti. Viittomakieli ei ole vain käsien liikettä, vaan siihen kuuluvat olennaisena osana kasvojen ilmeet, kehon liikkeet sekä huulten asento viittoman aikana eli huulio. (Ojutkangas, Larjavaara, Miestamo & Ylikoski 2009, 99.)

Kasvojen ilmeet sekä kehon ja pään liikkeet vaikuttavat suuresti viittomien ja lauseiden merkitykseen ja niitä kutsutaan viittomakielen ei-manuaalisiksi elementeiksi. Ilme sekä kehon tai pään liike voi olla osa viittoman perusmuotoa, mutta niillä ilmaistaan myös esimerkiksi tunteen voimakkuutta. Eleet kuuluvat viittomakieleen, kuten mihin tahansa puhuttuunkin kieleen, ja totuttomalle viittojalle viittoman ja eleen erottaminen voi olla vaikeaa. (Malm & Östman 2000, 25–26.)

Puhuttujen kielten tavoin viittomakielet ovat konventionaalisia. Ei ole mitään erityistä syytä, miksi esimerkiksi puu viitotaan tietyllä tavalla, vaan asiasta on vain sovittu. Viittomakielet ovat myös produktiivisia eli ne mahdollistavat uusien ilmausten syntymisen kieleen. Esimerkiksi suomen kielen uusille ilmauksille keksitään vastaavia uusia viittomia. Nämä viittomat voivat kehittyä maan oman viittomakielen rakenteosista tai olla esimerkiksi lainasanoja muiden maiden viittomakielistä. (Malm & Östman 2000, 16.)

2.2 Ghanalaisen viittomakielen synty ja erityispiirteitä

Ghanalaisen viittomakielen (Ghanaian Sign Language, GSL) juuret ovat amerikkalaisessa viittomakielessä (American Sign Language, ASL). Se on saanut alkunsa afroamerikkalaisen kuuron pastorin Andrew Jackson Fosterin saapuessa Afrikkaan. Fosterin ensisijainen tavoite oli käynnistää kuurojen opetus Ghanassa ja näin parantaa kuurojen mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan. (Oppong 2007, 7.)

Ghanan itsenäistymisvuonna 1957 koko Afrikassa oli vain 12 kuurojen koulua. Samana vuonna pastori Foster saapui Ghanan pääkaupunkiin, Accraan, ja keräsi yhteen kuuroja opettaakseen heitä lukemaan ja kirjoittamaan sekä kommunikoidaan viittomakielen avulla. Näin ensimmäinen Ghanan kuurojen koulu, Ghana Mission School for Deaf, sai alkunsa Osun kaupunginosassa. (Kuster 2011, 235.)

Opetuskielenä Foster käytti amerikkalaista viittomakieltä, ja hän oli myös SEE:n (Signing Exact English) kannattaja. SEE:llä tarkoitetaan kommunikatiojärjestelmää, jossa tuotetaan ghanalaisia viittomia englannin sanajärjestyksen mukaisesti. Ghanalaiset kuurot omaksuivat Fosterin käyttämän kielen sekä amerikkalaisen viittomakielen sanaston. (Kuster 2011, 236.) Ajan mittaan Fosterin käyttämä kieli muokkautui ghanalaiseen kuurojen kulttuuriin sopivaksi ja saavutti nykyisen muotonsa. (Oppong 2007, 7, 20.)

Fosterin perustaman koulun oppilasmäärä kasvoi hyvin nopeasti, ja vuonna 1959 koulu siirrettiin Accrasta Mampongiin, noin kahden tunnin ajomatkan

päähän, ja se muutettiin sisäoppilaitokseksi. Monet Fosterin opettajista olivat kuuroja, ja Foster koulutti myös heitä viittomakielellä. Vuonna 1962 koulu siirtyi valtion omistukseen, mutta Foster pysyi kuitenkin koulun rehtorina. Uransa aikana hän kiersi kyliä ja etsi kouluun uusia kuuroja oppilaita. Vuonna 1965 Foster jatkoi koulutustyötään muissa Afrikan maissa. Ennen kuolemaansa 1987 hän oli perustanut 31 kuurojen koulua kolmeentoista valtioon Länsi-, Itä- ja Keski-Afrikassa. (Kuster 2011, 236.)

Kaikkien maailman viittomakielten tavoin ghanalainenkin viittomakieli on käsilällä, ilmeillä ja eleillä tuotettava kieli. Ghanalainen viittomakieli on visuaalista ja sillä on oma kielioppinsa. Amerikkalaisen viittomakielen vaikutus ja rakenne näkyvät siinä vahvasti, esimerkiksi lauseopissa, muoto-opissa ja pragmaatiikassa. Ghanan virallinen kieli on englanti, mutta maassa puhutaan eri hallintoalueilla erilaisia heimokieliä. Esimerkiksi paikalliset heimokielet twi ja ewe noudattavat samankaltaisia kielioppisääntöjä kuin ghanalainen viittomakieli. (Oppong 2007, 8.)

Amerikkalaisen viittomakielen tapaan, ghanalaisessa viittomakielessä ei käytetä artikkeleita (an, a, the) eikä olla-verbiä (am, is, are jne.). Sanajärjestyksessä ajanmääre ilmaistaan ensin, esimerkiksi "YESTERDAY, I TRAVEL ACCRA." tai "LAST YEAR, I TRAVEL LONDON.". Ghanalaisessa viittomakielessä kaikki verbit viitotaan preesensissä, esimerkiksi SEE, RUN, GO ja COME. Käsitteet ja sanat, joille ei ole viittomaa, tuotetaan sormiaakkosviittomin. Viittomiston osalta ghanalaisessa ja amerikkalaisessa viittomakielessä on paljon yhtäläisyyksiä. Amerikkalaisen viittomakielen tapaan usein myös ghanalaisessa viittomakielessä käytetään sormiaakkosviittomia eli viittomana on vastaavan puhutun kielen sanan alkukirjaimen sormiaakkonen. Esimerkiksi viitottaessa sanaa TRY (yrittää) käytetään sormiaakkosten kirjainta T, tai viitottaessa sanaa WATER (vesi) käytetään sormiaakkosviittomaa W. (Oppong 2007, 20–21.)

Yhtenä ghanalaisen viittomakielen erityispiirteenä huomaisin, että huulionkäyttö oli vähäistä. Suurin osa Mampongin ja House of Gracen koulujen kuuroista eivät käyttäneet huuliota lainkaan. Osalla lapsista ei ollut tietoa sanojen englanninkielisistä muodoista, mikä varmasti vaikutti huulion käyttöön. Ha-

vaitsin kuurojen huulionkäytön kuitenkin korostuvan heidän kommunikoidessaan ghanalaista viittomakieltä taitamattoman henkilön kanssa.

2.3 Viittomakielinen yhteisö Ghanassa

Ghana on allekirjoittanut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 30.3.2007 ja ratifioinut sen 31.7.2012 (United Nations treaty Collection i.a.). Yleissopimuksen tavoitteena on mahdollistaa vammaisille samanlaiset yhteiskunnalliset osallistumismahdollisuudet kuin muillekin ihmisille. Sopimus määrittelee jäsenmaille vaatimuksia siitä, kuinka maiden tulisi seurata YK:n ihmisoikeuksien toteutumista. Jotta vammaisten tasapuolinen kohtelu toteutuisi kaikissa elämäntilanteissa, on sopimuksen mukaan tilanteen parantamiseksi mahdollista luoda uusia lakeja ja säädöksiä. Yleissopimuksen allekirjoittaneet maat ovat velvollisia raportoimaan toiminnastaan säännöllisesti yleissopimuksen toimimista valvovalle komitealle. (Suomen YK-liitto i.a.)

Ghana kuurojen liitto (Ghana National Association for the Deaf, GNAD) on jatkuvasti kasvava järjestö, jonka päätavoitteena on ajaa kuurojen asemaa niin koulutuksessa kuin yhteiskunnallisessa osallistumisessakin. GNAD korostaa kuurojen ja kuulevien välistä tasa-arvoa ja pyrkii vaikuttamaan ihmisten asenteisiin jakamalla kuurotietoutta valtaväestön keskuudessa. (Ghana National Association for the Deaf i.a.)

GNAD määrittelee käsikirjassaan (Deaf awareness handbook) kuurouden väliaikaiseksi tai pysyväksi kuulonmenetykseksi, joka on aiheutunut korvan johonkin osaan kohdistuvasta vauriosta. Kuurous voi olla synnynnäistä, esimerkiksi perinnöllistä, tai ihminen voi kuuroutua jonkun sairauden myötä. Kuulonmenetyksen taso myös vaihtelee yksilöittäin. (Deaf awareness handbook i.a., 3.)

Ghanalaisia kuuroja on väheksytty maan historiassa ja kuuron lapsen syntyminen on usein ollut häpeä perheelle. Kuurous on voitu nähdä Jumalan kirouksena tai sairauden myötä kuuroutuminen rangaistuksena ihmisen tekemis-

tä synneistä. Kuuroja lapsia on myös kasvatettu uskomaan, että he ovat epänormaaleja kuulonpuutteensa vuoksi. (Deaf Awareness Handbook i.a., 6.)

Vaikka vuosien saatossa Ghanan kuurojen asema onkin koulutuksen myötä parantunut merkittävästi, näkyvät yhä uskomukset ja vanhat tavat ihmisten asenteissa ja teoissa. Tavanomaista on, että rahan puutteen vuoksi vanhemmat lähettävät kuulevan lapsen kouluun kuuron asemesta. Viittomakielen käyttö kotona lapsen kanssa on melko harvinaista, ja vanhempien kiinnostus viittomakieltä tai kuuroutta kohtaan vaihtelee suuresti. Vanhemmat myös yleisesti uskovat, että kuuro lapsi voisi alkaa kuulla. Tähän uskemukseen perustuen lapsia viedään parantumaan kirkkojen rukouskokouksiin. Tällaiset tilaisuudet ovat usein maksullisia. (Hanna Boateng, henkilökohtainen tiedonanto marraskuu 2012.)

Ghanalaiset kuurot näkevät itsensä kielellisenä ja kulttuurisena yhteisönä, johon kuuluvat heidän käyttämänsä kieli, Ghanaian Sign Language (GSL), uskomukset ja arvot, tottumukset ja tavat, koulutus, politiikka sekä kuurojen yhteinen historia. Ghanalaiset kuurot arvostavat perintöään eivätkä näe kuuroutta vammaa. (Oppong 2007, 1). Keskusteluissa Hanna Boatengin (henkilökohtainen tiedonanto marraskuu 2012) kanssa tuli ilmi, että kuurojen kulttuuri, kieli mukaan lukien, ei läheskään aina ole kaikkien kuurojen saavutettavissa.

Ghana on ollut jo 1990-luvun alusta asti yksi niistä harvoista maista, joissa on vakiintunut tulkkiruutukäytäntö osassa tv-ohjelmia. Tulkkiruudulla tarkoitetaan tv-ruudun alakulmassa olevaa kuvaketta, jossa ohjelman informaatio on tuotettu viittomakielellä. Ghana kuuluu Länsi- ja Keski-Afrikan harvoihin maihin, joissa on 2000-luvulla alettu kouluttamaan viittomakielentulkkeja yliopistotasolla. Länsi- ja Keski-Afrikan maista Kamerun on kuitenkin ainoa maa, jossa valtio vastaa tulkkien palkkauksesta. Vuonna 2009 Kamerunissa oli kuitenkin vain kaksi tulkkia. Useissa maissa tulkkeja tarvitaan huomattavasti enemmän kuin niitä on saatavilla ja tavanomaista on että viittomakieltä osaava henkilö toimii tulkkina ilman maksua. (Haualand & Allen 2009, 37, 44.)

Ghana on yksi viidestä Länsi- ja Keski-Afrikan maasta, jossa kuurot voivat opiskella yliopistoissa, mutta ainoastaan Ghanassa yliopisto tarjoaa opetusta tulkattuna viittomakielelle. Vuonna 2009 Ghana oli myös yksi viidestä Länsi- ja Keski-Afrikan maasta, joissa kuuroilla on laillinen oikeus käydä töissä. (Hauland & Allen 2009, 50.)

Tiedot kuurojen henkilöiden määrästä Ghanassa vaihtelevat suuresti. Keskimäärin kuuroja voidaan laskea olevan koko maan väestöstä aina yksi tuhatta ihmistä kohden ja tämän laskennan perusteella House of Gracen nettisivuilla mainitaan Ghanan kuurojen kokonaismäärän olevan noin 22 000. Koska kehitysmaissa monien ihmisten pääsy terveydenhuollon piiriin on vähäinen, kuuroutuu ihmisiä myös parannettavissa olevien sairauksien jälkitaudeista johtuen. Tämän vuoksi myös kuurojen lukumäärä on luultavasti suurempi kuin 22 000. (House of Grace i.a.)

GNAD:n toiminnanjohtaja James Sambianin mukaan Ghanassa on kuuroja tällä hetkellä noin 110 000, miehiä ja naisia tasapuolisesti. Kuuroja opiskelijoita on noin 3000. Ghanassa on 13 kuurojen koulua, johon on laskettu mukaan myös valtion kuurojen lukio sekä kaksi ammatillista koulua. (James Sambian, henkilökohtainen tiedonanto 27.2.2013.) Opetus ja asuminen valti- on sisäoppilaitoksissa on ilmaista, mutta monen kuuron lapsen kohdalla kustannukset koulupuvuista, välipaloista ja oppikirjoista muodostuvat koulunkäynnin esteeksi (House of Grace i.a.). Usein ongelmaksi muodostuu myös vanhempien haluttomuus sijoittaa kuuroa lasta kouluun (Hanna Boateng, henkilökohtainen tiedonanto 5.4.2013).

2.4 House of Grace School for Deaf

House of Grace School for Deaf on vuonna 2008 perustettu päiväkotikuuroille ja kuuleville lapsille. Päiväkoti on kuitenkin jatkuvasti kasvavan lapsimäärän myötä muuttanut muotoaan ja tunnetaan nykyään nimellä House of Grace School for Deaf, Armon päiväkoti ja koulu. Ghanassa koulunkäynti ei ole kuuroille itsestäänselvyys. House of Gracen lapset tulevat päiväkotiin ja kou-

luun eri puolilta pääkaupunkia, mutta monen kohdalla on ollut pitkien taivuttelujen ansiota, että vanhemmat ovat ylipäättään päästäneet lapsensa kouluun. Näille lapsille koulunkäynti on mahdollistunut Hanna Boatengin ja koulun henkilökunnan, erityisesti Hannan anopin Salome Ansonin, pitkän ruohonjuuritason työn ansiosta.

House of Gracen toiminta-ajatuksena ja tavoitteena on tarjota lapsille ja nuorille mahdollisuus oppia viittomakieli, jolla kommunikoida ja osallistua yhteiskunnan toimintaan. Koulutuksen kautta kuurojen mahdollisuudet työelämässä paranevat. House of Grace myös edesauttaa kuurojen asemaa yhteiskunnassa ylläpitämällä myönteistä näkemystä kuuroudesta sekä kannustamalla lapsia näkemään itsensä arvokkaina ja yhdenvertaisina yhteiskunnan jäseninä. Toisena kielenä oppilaille opetetaan kirjoitettua englantia. (House of Grace i.a.)

House of Gracessa on tällä hetkellä 47 kuuroa 3–19-vuotiasta oppilasta, mutta jatkuvasti löytyy uusia kuuroja lapsia, jotka tarvitsevat opetusta ja kokeetusta viittomakieleen. Päiväkoti ja koulu jakaantuu lasten ja nuorten kehitystason mukaisesti kuuden opettajan johtamiin ryhmiin. Lasten ja nuorten viittomakielen taito vaihtelee hyvin paljon. Ikä, kielitaito ja kehitystaso eivät ole verrattavissa keskenään, sillä oppilaat aloittavat koulun hyvin eri-ikäisinä. Kotona käytetty kieli tai useimmiten kielettömyys vaikuttaa suuresti lapsen valmiuteen vastaanottaa ja oppia kieltä. (Hanna Boateng, henkilökohtainen tiedonanto marraskuu 2012.)

Koulunkäynti on lapsille mieluisaa ja koulu on myös suurimmalle osalle ainoa paikka, jossa he pääsevät kommunikoimaan viittomakielellä. Koulun kautta lapset ovat tutustuneet samassa tilanteessa oleviin kuuroihin, ja saman alueen lapset tapaavat toisiaan myös vapaa-ajalla. Täten koululla on ollut suuri merkitys myös lasten sosiaalisten suhteiden laajentumiseen. Koulun vaikutus vanhempien asenteisiin kuuroutta kohtaan on ollut merkittävä. Kuurotietoisuuden jakaminen vanhemmille on saanut useat vanhemmat ymmärtämään, että myös kuuro lapsi voi menestyä elämässään. (Hanna Boateng, henkilökohtainen tiedonanto marraskuu 2012.)

House of Gracen opettajakunta koostuu tällä hetkellä kuudesta kuurosta opettajasta, ja koulun opetuskielenä on ghanalainen viittomakieli. Toisinaan huomasi, että esimerkiksi viitottaessa suoraan kirjasta opettaja saattoi käyttää viitottua englantia. Viitotulla englannilla tarkoitetaan viittomakieleen pohjautuvaa kommunikointijärjestelmää, jossa ghanalaisia viittomia tuotetaan englannin sanajärjestyksen mukaan (Yule 1996, 204). Kaikissa Ghanan kuurojen kouluissa kielitilanne ei ole yhtä hyvä. Mampongin kuurojen koulussa, jossa myös työskentelin, opettajakunta koostui kuulevista ja kuuroista opettajista. Heidän viittomakielentaitonsa vaihteli taitavasta viittojasta muutaman viittoman osaavaan opettajaan. Opetuskielet vaihtelivat täysin viittomakielistä ilmaisusta viitottuun englantiin ja hyvin tukiviittomamaiseen opetukseen, jossa käytettiin myös puhetta.

3 SATUJEN MAAILMA

3.1 Satujen merkitys lapsen kehitykselle

Sadut voivat olla viihdyttäviä, rohkaisevia tai lohduttavia, mutta ennen kaikkea ne myös opettavat lapsille käyttäytymistä ja moraalialueita. Sadun seuraaminen vaatii lapselta keskittymistä ymmärtää kuulemaansa. Lapsen sanavarasto karttuu ja tieto erilaisista asioista lisääntyy. (Ylönen 2000, 27.)

Teoksessaan *Sadun Voimat II* Kirjailija Johanna Jokipaltio (1997, 5) toteaa satujen olevan oleellisia apuvälineitä, kun lapselle luodaan tukevaa kasvualustaa. Satujen avulla lapset luovat kuvaa itsestään ja maailmasta. Satujen kautta myös perinteet siirtyvät sukupolvilta toiselle. Sadun sisältämä opetus ei useinkaan avaudu heti, vaan lapsen alitajuntaan on tärkeää jättää tilaa omille pohdinnoille. Lapset myös usein soveltavat satuja ja tarinoita leikkeihinsä prosessoiden kuulemaansa ja näkemäänsä.

Artikkelissaan *Sadun sankari* (1997, 45–46) Ritva Haapaniemi-Maula pohtii satujen toimivuutta kohderyhmässä, jossa kuulijoina on eri-ikäisiä lapsia. Haapaniemi-Maulan mukaan ryhmän ei tarvitse olla iältään heterogeeninen, vaan vanhemmat lapset voivat iloita tutusta sadusta ja ennakoida sadun tulevia tapahtumia pienempien nauttiessa tunnelmasta ja ilmapiiristä ymmärtämättä paljonkaan juonesta. Sopivan sadun valinnassa auttaa sadunkertojan tuntemus kohderyhmästä ja tieto kyseisen ryhmän taito- ja tietotasosta. Oleellista on myös, miten kertoja itse eläytyy tarinaan.

Lapsi oppii jatkuvasti uutta arjen tapahtumien myötä, ja juuri kielen kehitys muodostaa perustan sille, miten lapsi näkee itsensä ja ympäröivän maailman (Kemppinen 2003, 45). Näin sadut ovat tärkeässä asemassa lapsen kasvatessa sanavarastoaan ja ilmaisukykyään.

3.2 Afrikkalainen sadunkerronta

Afrikkalaisille saduille on ominaista niiden kertominen suullisesti ja kulkeutuminen sukupolvelta toiselle. Afrikkalaisten tarinoiden kuulijoina ovat perinteisesti olleet yhtä aikaa niin lapset, nuoret, aikuiset kuin vanhuksetkin. Afrikkalaisen kirjallisuuden dosentti Raija Simola (2005, 77–78, 80) kertoo, että afrikkalaiseen tarinankerrontaan kuuluvat olennaisesti myös sananlaskut ja arvoitukset. Vanhuus on arvostettua suullisissa kulttuureissa, sillä vanhojen ihmisten tarinavarasto on yleensä laaja. Vanhuus liitetään myös yleisesti viisauteen ja tietoon.

Kerrotut kansantarinat perustuvat tavallisille jokapäiväisille asioille ja tapahtumille. Ne ovat usein monimerkityksellisiä ja herättävät eri-ikäisissä kuulijoissa erilaisia ajatuksia ja näkökulmia. Tavanomaista on, että tarina herättää kuulijoissaan kysymyksen, jota tarinan jälkeen yhdessä pohditaan. Suullisesti kerrotut sadut ja tarinat eivät ole vain viihdyttäviä, vaan ne opettavat kuulijalleen tapa- ja arvokasvatusta. (Simola 2005, 77–78.)

Faabelit, eli opettavaiset eläintarinat, ovat tyypillisiä afrikkalaiselle tarinankerronnalle. Eläimet vaihtelevat tavallisesti tarinoissa sen mukaan, millaiset luonnonolot kyseisessä maassa on. Esimerkiksi kameli on tyypillinen australianmaaeläin, kun puolestaan maassa, jossa on trooppista metsää, ovat tarinat liittyneet esimerkiksi gorilloihin. (Simola 2005, 79.)

Parhaiten tunnettuihin eläintarinoihin kuuluvat ehkä eläinhahmoiset *tricksterit* (veijarihahmot), joissa päähahmo trickster saattaa olla tarinan petturi tai petetty, joskus ovela, mutta usein naurettava, luova tai puolestaan tuhoava tai viisas, mutta usein myös hämmentynyt. Hahmo voi olla myös koominen, traaginen tai samassa tarinassa molempia. Ghanalaisissa eläinsaduissa trickster näyttäytyy usein hämähäkin hahmossa. Tarinoiden hahmot voivat vaihdella tilanteen mukaan, mutta tricksterillä on aina opetuksen antava luonne. (Simola 2005, 79–80.)

On myös tyypillistä, että afrikkalaisissa tarinoissa ei ole länsimaisten lastenkirjojen tapaan loppua, jossa prinsessa ja prinssi elävät onnellisena elämänsä loppuunsa saakka, vaan tarinan loppuun annetaan tilaa omakohtaiselle pohdinnalle oikean ja väärän merkityksestä (Martin 2000).

3.3 Viittomakielisen sadunkerronnan merkitys

Kokemukseni mukaan satujen positiivisia vaikutuksia voidaan soveltaa suoraan viittomakieliseen sadunkerrontaan. Viittomakieliset sadut ovat tärkeitä kuurojen lasten kielenkehityksen malleja. Ne tukevat kuurojen lasten mielikuvituksen sekä itseymmärryksen kehittymistä ja toimivat työkaluina maailman moninaisuuden ja sen erilaisten ilmiöiden ymmärtämiseen. Olen myös havainnut, että kehitystasosta riippuen lapsi voi hallita erilaisia asiakokonaisuuksia, joita saduissa ja tarinoissa on runsaasti valittavissa. Parhaimmillaan sadunkerronta on vuoropuhelua kertojan ja kuulijan välillä.

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri Jari Sinkkonen (2000, 105) pohtii artikkelissaan kuuron lapsen kielenkehitystä kehityspsykologian näkökulmasta. Vuorovaikutuksen ja vuorovaikutussuhteiden kehittyminen on ensisijaisen tärkeää, niin kuulevan, kuin kuuronkin lapsen kielen kehitykselle. Mitä varhaisemmassa vaiheessa lapsi altistuu kielelle, sitä paremmat mahdollisuudet hänen on oppia hallitsemaan se, tulla ymmärretyksi sekä ymmärtää muita (Takkinen 2000, 113–115).

Kielenkehityksen häiriöiden ja tunne-elämän ongelmien on usein arveltu olevan yhteydessä toisiinsa. Lapsi, joka ei pysty ilmaisemaan itseään tai ymmärtää kielellisesti muita, joutuu ponnistelemaan paljon pärjätäkseen vuorovaikutustilanteissa. Tämä jatkuva stressitila näkyy usein lapsessa epätoivottuna käytöksenä, esimerkiksi levottomuutena ja impulsiivisuutena. (Sinkkonen 2000, 111.) Hanna Boatengin (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013) mukaan päiväkodin ja koulun lapsissa on havaittavissa itseilmaisun puutteesta johtuvaa levottomuutta. Kielenoppimisen positiivinen vaikutus on Boatengin

mukaan nopeasti havaittavissa. Lapsen toiminta muuttuu rauhallisemmaksi, kun hän pystyy ilmaisemaan itseään kielellisesti.

Ilman viitottuja satuja kuurot lapset jäävät paitsi Ghanalle ominaisesta sadunkerronnan kulttuurista. House of Grace on osaltaan vaikuttanut perinteen viemisestä kuuroille lapsille ja nuorille sisällyttäen sadunkerronnan omaan opetusohjelmaansa. Tarinankertojina toimivat koulun kuurot opettajat, ja koulussa on saatavilla englanninkielisiä lastenkirjoja. Riippuu opettajan englanninkielentaidosta, miten hän pystyy hyödyntämään materiaalia opetuksessa. Jos tarina on kielellisesti vaativa ja opettajan englannin kielen taito puutteellinen, tulee tulkitsemisesta hyvinkin haasteellista. Koulun rehtori Hanna Boateng käykin viikoittain yhden kirjan opettajien kanssa läpi, varmistaen näin, että opettajat ovat sisäistäneet tarinan ja pystyvät näin viittomaan sen lapsille ghanalaisella viittomakielellä.

4 KÄÄNTÄMINEN

4.1 Käännösteorioita

Kääntämisellä tarkoitetaan jonkin lähdekielisen asiakokonaisuuden ilmaismista kohdekielen keinoin. Käännöksen tavoitteesta riippuen voidaan välittää kielen muotoa tai sisällön merkitystä. Kääntäjältä vaaditaan hyvää lähde- ja kohdekielen sekä kulttuurin tuntemusta ja ajatellaankin, että hyvään käännökseen tarvitaan kohdekieltä äidinkielenään osaavaan henkilön apua. Kääntäminen on prosessi, joka vaatii tekijältään laajaa tietoa niin käännösteorioista, kuin yleisestikin maailman asioista. Kääntäjä tarvitsee myös analysointitaitoja, moraalialia sekä periksiantamattomuutta. (Vehmas-Lehto 1998, 12–13.)

Usein ajatellaan, että kuka tahansa kielen hallitseva ihminen pystyy kääntämään. Kääntäminen sisältää kuitenkin paljon lainalaisuuksia ja ongelmia, joita ei ole ratkaistavissa mekaanisella kielen kääntämisellä. Hyvä kääntäjä pystyy huomioimaan kohdekielisen kulttuurin vaikutukset käännökseen sekä tarvittaessa eksplikoimaan, eli sanallistamaan lähdekielisiä asioita, joita ei ole suoraan ilmaistu. Kääntäjän tehtävä on valita monista mahdollisuuksista juuri kyseiseen käännökseen sopivin tapa ilmaista asia kohdekielellä. (Vehmas-Lehto 1998, 16–19.)

Kääntämistapoja on monenlaisia ja ne vaihtelevat ”mielivaltaisesta” kääntämisestä hyvinkin lähdetekstiä mukailevaan muodolliseen kääntämiseen. Mielivaltaisella kääntämisellä tarkoitetaan kääntäjän lähdetekstiin tekemiä omavaltaisia muutoksia. Muodollinen kääntäminen puolestaan pyrkii mukailemaan lähdetekstin kielellistä muotoa. Näiden kahden käännöstävän välimaastoon sijoittuu ”vapaa” kääntäminen, joka puolestaan seuraa lähdekielisen tekstin asiasisältöä, mutta saattaa poiketa sen muodosta pyrkien olemaan semanttisesti ekvivalentti eli merkitykseltään vastaava. Kunkin käännöksen tavoite määrittelee, minkälaista käännöstapaa on hyvä käyttää. (Vehmas-Lehto 26–29.)

Käännösteorioilla tarkoitetaan eri tutkijoiden kehittämiä teorioita, joiden pohjalta käännöksiä tehdään. Käännösteoriat voidaan jakaa ekvivalenssia tai adekvaattisuutta tavoitteleviin käännösmalleihin. Ekvivalentilla kääntämisellä tarkoitetaan lähdetekstin ja kohdetekstin vastaavuutta, kun taas adekvaattisuudella tähdätään lähdetekstin toimivuuteen kohdekulttuurissa. Näkökulmaksi käännösteorioiden jaotteluissa voidaan myös ottaa niiden lähdeteksti – tai kohdetekstikeskeisyys. (Hytönen 2000, 66–67.)

Ekvivalentin käsite voidaan jakaa Eugene A. Nidan mukaan muodolliseen ja dynaamiseen ekvivalenssiin. Muodollisessa ekvivalenssissa lähdetekstin muodosta poiketaan mahdollisimman vähän. (Hytönen 2000, 67.) Dynaamisen ekvivalenssin perusteella tehty käännös on toimiva, jos käännöksen ja lähdetekstin vastaanottajan reaktiot ovat samankaltaisia. Silloin voidaan olettaa, että käännettäessä on otettu huomioon kohdekielen lainalaisuudet. Poikkeavan dynaamisesta ekvivalenssista tekee myös sen mahdollisuus poiketa lähdekielen merkityksestä. (Vehmas-Lehto 1999, 56.)

Funktionaalinen ekvivalenssi korostaa lähdetekstin ja käännöksen funktion tärkeyttä. Tämän perusteella lähdetekstin funktio määrittelee myös käännöksen funktion tai ainakin rajaa sen olemaan lähdetekstin tarkoitusta ja tehtävää lähellä. (Hytönen 2000, 68–69.)

Yksi tunnetuimmista käännösteorioista lienee saksalaisten käännöstutkijoiden Reissin ja Vermeerin kehittämä skoposteoria, joka nostaa kääntämisen tärkeimmäksi asiaksi käännöksen tavoitteen, skopoksen (Hytönen & Rissanen 2000, 71). Käännöksen tarkoituksen ja päämäärän ei tarvitse myötäillä lähdetekstin tavoitetta, vaan kukin kääntäjä määrittelee sen kohderyhmälleen sopivaksi. Käännöksen tavoitteet voidaan jakaa kolmeen pääryhmään, riippuen siitä, onko tavoite informatiivinen (tietoa välittävä), ekspressiivinen (taiteellisuutta tai esteettisyyttä välittävä) vai operatiivinen (mielipiteisiin vaikuttava). Hyvän käännöksen ei tarvitse olla lähde- tai kohdekeskeinen, ekvivalentti tai adekvaattinen, sen tulee ainoastaan täyttää skopoksensa. (Reiss & Vermeer 1986, 57–58, 87, 114–115.)

4.2 Kääntäminen viittomakielelle

Viittomakielelle kääntäminen on tutkimusnäkökulmasta katsoen verrattain uusi ala ja siihen voidaankin soveltaa puhuttujen kielten kirjalliseen kääntämiseen suunniteltuja teorioita. (Hytönen 2000, 66.) Tulkkaukseen verrattuna kääntäjällä on enemmän aikaa pohtia käännösratkaisujaan. Käännöksen muotoa voidaan muuttaa ja tavoitteena on usein tallentaa käännöstyön tulos. Yleisimmät viittomakielen tallennusmahdollisuudet ovat käännöksen videoiminen tai glossaaminen, eli muistiin merkitseminen paperille seuraakosin kirjoitetuilla suomenkielen vastavilla perusmuotoisilla sanoilla. (Roslöf & Veitonen 2000, 109.)

Viittomakielisen käännöksen tavoite on useimmiten kohdekielellä mahdollisimman hyvin ymmärrettävä sekä asiasisällön hyvin välittävä tuotos. Oikeaoppisen viittomakielisen vastineen löytäminen on kuitenkin ei-natiiville kielenkäyttäjälle usein haastavaa ja viittomakieltä äidinkielenään käyttävän viittojan apu on usein tarpeen. (Roslöf & Veitonen 2000, 109–110.)

Kääntämisen ongelmakohdissa on erilaisia ratkaisuja, joita soveltamalla käännöksen skopos on mahdollista saavuttaa. Esimerkiksi sanan sormittaminen, eli sanan muodon ilmaisu tulokielen sormiaakosin, on käytetty tapa viittoman puuttuessa tai esiteltäessä henkilön nimi ensimmäistä kertaa. Parafrasoinnilla puolestaan tarkoitetaan lähdekielisen sanan selittämistä toisin sanoen. (Roslöf & Veitonen 2000, 112.)

Pragmaattisilla adaptaatioilla tarkoitetaan toimenpiteitä, joita tekemällä käännöksestä saadaan kohdekulttuurissa mahdollisimman hyvin toimiva eli adekvaattinen. Pragmaattiset adaptaatiot ovat käännökseen tehtäviä lisäyksiä, poistoja, korvauksia ja järjestyksen muutoksia, joilla pyritään muokkaamaan lähdetekstissä olevia kohtia, jotka eivät suoraan käännettyinä toimisi kohdekielellä. Pragmaattisten adaptaatioiden tarpeeseen vaikuttavat esimerkiksi käännöksen skopos, lähtö- ja tulokulttuurierot sekä käännöksen vastaanottajan taustatiedot. (Vehman-Lehto 1999, 99–101, 112.)

5 SATUPRODUKTIO

5.1 Produktion taustatiedot

Ghanalaisella viittomakielellä tuotettua oppimateriaalia tai viitottuja tarinoita on hyvin vähän saatavilla. (Hanna Boateng, henkilökohtainen tiedonanto marraskuu 2012). Siksi halusin tuottaa koululle tallenteen ghanalaisella viittomakielellä esitetystä lastensadusta. Valitsin saduksi perinteisen ja länsimaissa tunnetun Prinsessa Ruususen. Prinsessa Ruusunen on kansantarina, jonka alun perin Charles Perrault jo 1600- ja 1700-luvun vaiheessa tallensi kirjakokoelmaansa (Koski 1998, 259). Käännöskirjaksi valitsin Walt Disneyn englanninkielisen version tästä tutusta lastentarinasta. Ghanalaisessa kulttuurissa länsimaiset prinsessasadut ovat melko tuntemattomia, joten kyseinen tarina herätti lasten keskuudessa paljon innostusta ja uteliaisuutta.

5.2 Käännöstyö

Käännösryhmääni kuuluivat lisäksi koulun rehtori Hanna Boateng ja natiiviviittoja, opettaja Pricilla Gyan. Käännöksemme kohderyhmänä olivat koulun iältään 3–19-vuotiaat oppilaat ja skoposteoriaa käyttäen käännöksen tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman adekvaattinen eli hyvin kohdekulttuurissa toimiva käännös. Käännöstyössä oli kuitenkin otettava huomioon työllä olevat ajalliset ja toiminnalliset resurssit. Käännöksellä ja DVD-tallenteella on tavoitteena antaa koulun oppilaille elämyksiä ja herättää yleistä keskustelua viittomakielestä ja sen monista käyttömahdollisuuksista. Käännöstä voidaan myös hyödyntää ghanalaisen viittomakielen oppimateriaalina.

Käännösprosessi koostui kolmesta vaiheesta: tekstiin tutustuminen, kääntäminen ja valmiin käännöksen videokuvaukseen. Ensimmäisessä vaiheessa ryhmä pyrki sisäistämään tekstin, mikä oli Priscilla Gyanille haasteellista, koska hä-

nen oli vaikea ymmärtää kirjoitetun englannin kielen rakenteita. Yhteisen kielen puuttumisen vuoksi kävimme tarinan aluksi läpi viitotulla englannilla Hanna Boatengin toimiessa tulkkina minun ja Priscilla Gyanin välillä. Hanna Boateng oli käännösprosessissa korvaamaton apu, sillä hän hallitsi suomen ja englannin kielen, sekä ghanalaisen että suomalaisen viittomakielen. Käydesämme tekstiä läpi kahdestaan Priscilla Gyanin kanssa yhteisinä työkielinä toimivat ghanalainen viittomakieli, suomalainen viittomakieli, viitottu englanti, kirjoitettu englanti, vahva englanninkielinen huulio, sormiaakkostaminen ja elekieli.

Toisessa vaiheessa käänsimme tarinan. Käännöstyö noudatti paikoittain muodollista ekvivalenssia ja varsinkin työn alkuvaiheessa kävimme tekstiä läpi hyvin lähdekeskeisesti. Tavoitteenani oli mahdollistaa DVD-tallenteen yhteiskäyttö satukirjan kanssa, joten kirjaa mukaileva tarinan tapahtumien kulku oli käännöksessä huomioitava. Toisessa vaiheessa myös glossasimme käännöksen jokaisen yksittäisen asiakokonaisuuden läpikäynnin jälkeen. Glossaamisella tarkoitetaan viittomien muistiinmerkitsemistä, eli kunkin viittoman kirjoittamista puhutun kielen käännösvastineitten perusmuotoisilla, suuraakkosin kirjoitetuilla sanoilla (Rissanen 2000, 33). Käännöksen glossit ovat liitteenä työn lopussa (LIITE 1 Glossit, *Sleeping Beauty*). Lopuksi koostin tuotetusta aineistosta tarinan, joka välittää vastaanottajalleen mahdollisimman hyvin länsimaisen prinsessasadun ajatuksen, jonka onnellisessa lopussa hyvä voittaa pahan (Martin 2000).

Prosessin kolmannessa vaiheessa videokuvasin valmiiksi käännetyn ja glossatun sadun kohtausta kerrallaan. Priscilla Gyan viittoi tarinan koulun pihan toimiessa kuvauspaikkana. Teimme kuvauksia useampana päivänä koulutuntien lomassa. Sähkönsaannin epävarmuuden vuoksi emme voineet kuvata hämärissä sisätiloissa, vaan olimme riippuvaisia vallitsevista sääolosuhteista. Myös auringonvalon suunta piti huomioida. Videon editointi tehtiin Suomessa ja videoon lisättiin koululla vapaaehtoistyöntekijänä toimineen Elisa Nivalan maalaamaa kuvitusta.

5.3 Käännöksen dramatisointi

Käännöksen valmistuttua ja sen kuvattuamme aloimme työstää käännöstä näytelmäksi kolmasluokkalaisten oppilaiden kanssa. Tavoitteena oli, että lapset näyttelisivät tarinan koulun joulujuhlassa. Kolmasluokkalaisten lähtivät projektiin innokkaasti mukaan, koska olivat jo etukäteen toivoneet pääsevänsä näyttämään. Näytelmän tarkoituksena oli antaa lapsille mahdollisuus esiintyä ja näytellä omien taitojensa ja uskalluksensa mukaan. Pääasia oli luoda lapsille onnistumisen tunteita sekä pitää hauskaa näytelmäharjoituksissa. Näytelmä oli projekti, joka mukaili Hanna Boatengin ja House of Gracen lapsilähtöisiä kasvatuseriaatteita.

Näytelmän työstäminen ja harjoittelu aloitettiin siten, että Priscilla Gyan viittoi käännöksen käyden tarinaa lasten kanssa läpi. Priscilla Gyan jakoi lapsille roolit kunkin henkilökohtaisen vahvuuden perusteella. Olennaiseksi avuksi lapsien tarinan sisäistämisessä muodostuivat satukirjassa olleet kuvat.

Näytelmäharjoituksissa viitoimme lapsille kirjan aukeaman kerrallaan ja sen jälkeen näyttelimme kohtauksen. Lapsilla oli vuorosanoja suoraan käännöksestä. Tarkoitus oli, että joulujuhlassa Priscilla Gyan toimisi tarinan kertojana ja kokonaisuuden viitottuaan lapset näyttelisivät juuri viitotun kohtauksen. Lapsille oli harjoituksissa haastavaa muistaa näytellä yleisölle ja erityisesti muistaa, että heidän kätensä näkyisivät yleisölle. Hanna Boatengin (henkilökohdainen tiedonanto 8.3.2013) mukaan lapset olivat sisäistäneet tarinan hyvin esittäessään näytelmää joulujuhlassa.

Teimme lasten kanssa yhdessä näytelmän puvustusta ja rekvisiittaa. Roolivaatteina käytimme koululla olevia materiaaleja ja useille roolihahmoille tilattiin rooliasut koululla käyneeltä ompelijalta.

5.4 DVD-tallenteen tuottaminen

Opinnäytetyöhöni liittyvään DVD-tallenteen tuottamisessa ja editoinnissa ovat apunani olleet veljeni Ari Brozinski ja ystäväni Matti Saarinen, jotka mahdollistivat tallenteen tuottamisen ja sen ulkoasun. Editointi oli haasteellista, koska valittavanani oli monia kymmeniä otoksia Priscilla Gyanin viittomista kohtauksista. Koska olin tässä työryhmässä ainoa viittomakielentaitoinen henkilö, oli kohtausten yhteensovittaminen työlästä. Vaati useita sovittamiskertoja, että saimme kohtauksen leikattua niin, ettei viittomakokonaisuus kärsinyt. Kuvituksen lisääminen oikeisiin vastaaviin viittomiskohtauksiin piti tarkistaa huolellisesti.

Koska kuvasin viitotun tarinan Ghanassa käsikameralla jo aiemmin kerrotuissa vaikeissa olosuhteissa, oli kuvan laatu paikoin heikkoa. Tähän pyrittiin saamaan parannusta editointivaiheessa kaikin mahdollisin tavoin, mutta esimerkiksi jalustan puuttumisesta johtuvaan kameran tärinään ja kuvan heilumiseen ei voitu enää vaikuttaa. Tekninen toteutus onnistui kuitenkin hyvin ja olen tyytyväinen lopputulokseen, joka oli selkeä ja johdonmukainen kokonaisuus.

6 KÄÄNTÄMISEN ONGELMIA JA RATKAISUJA

6.1 Tarinan sisäistäminen ja muokkaus

Oman havaintoni mukaan afrikkalaiset sadut ovat usein käytännönläheisiä, arkielämään ja realismiin perustuvia kaikenikäisille suunnattuja kertomuksia. Länsimaiset sadut puolestaan perustuvat usein fantasialle ikuisesta onnesta, jossa paha saa palkkansa. Työskennellessäni Mampongin kuurojen koulussa huomasin, että länsimaisten tarinoiden esittäminen ghanalaisille kuuroille lapsille ei ollut yleistä. Olin hyvin kiinnostunut näkemään, minkälaisen vastaanoton länsimainen prinsessasatu saa kuurojen lasten keskuudessa. Lähentääkseni tallennettua tarinaa heidän omaan kulttuuriinsa sopivammaksi videotallenteeseen lisätyssä kuvituksessa roolihahmot olivat tummaihoisia.

Jätimme tarinassa vähemmälle huomiolle asioita, jotka olivat vaikeita hahmottaa. Kertomuksessa oli useita kohtia, jotka viittomakielelle käännettyinäkin oli lapsille vieraita, mutta joita onnistuin havainnollistamaan heille kuvien avulla. Esimerkiksi värttinästä viitottaessa käytän käänöksessä vain kuvailtavaa viittomaa, jossa prinsessa pistää sormensa terävään piikkiin. Kuvan, keskustelun ja värttinästä esitetyn viittoman perusteella lapset tiesivät, mikä oli kyseessä. Kun DVD-tallennetta käytetään, on oletettava, että opettaja käy lasten kanssa läpi epäselvät ja heille vieraat asiat. Koska lähdekirjana on englanninkielinen versio *Sleeping Beauty*, ei ruusun piikkien rooli ole korostunut, vaan jäi myös viitotussa käänöksessä vähemmälle huomiolle. Suomalainen *Prinsessa Ruusunen* sekä saksankielinen versio *Dornröschen* sisältävät ruusuja jo nimessään, joten niiden rooli on myös oleellisemmin mukana tarinoissa.

Pohdimme työryhmässämme roolihahmojen nimiviittomia ja päätimme käyttää ghanalaiselle viittomakielelle ominaiseen tapaan kunkin henkilön kirjoitetun nimen ensimmäisen kirjaimen sormiaakkosviittomaa nimiviittomana. Lähes jokaisen Ghanassa tapaamani kuuron tai kuulevan henkilön nimiviittoman käsimuotona oli nimen alkukirjain. Hanna Boateng (henkilökohtainen

tiedonanto marraskuu 2012) myös vahvisti tämän piirteen olevan hyvin yleinen ghanalaisten kuurojen keskuudessa. Esimerkiksi prinsessa Auroran nimi oli ghanalainen viittoma PRINCESS, viitottuna sormiaakkosviittomalla A. Prinssi Phillip sai nimensä puolestaan sormiaakkosella P tehtävästä viitan äärimuodosta oikeaan olkapäähän. Ilkeän haltijattaren nimi Malificent muuttui tarinassa M-kirjaimella muodostettavaan EVIL viittomaan.

Ongelmallista oli ilmaista eri kielitasoisille lapsille roolihahmojen nimet. Oli mietittävä, tulisiko tarinan henkilöiden nimet tuottaa sormiaakkosviittomin hahmon esiintyessä tarinassa ensimmäistä kertaa. Vaikka pienimmät lapset eivät heti ymmärräkään roolihahmon nimeä, voisivat he kuitenkin saada käsityksen nimiviittoman taustalla olevista kirjaimista. Taitavammille viittojille puolestaan sormittaminen tuo enemmän haastetta. Rajataksemme sormiaakkosten liiallista käyttöä käänöksessä päädyimme sormittamaan vain prinsessan, prinssin ja ilkeän haltian nimet.

6.2 Kohderyhmän heterogeenisyys

Produktion kohderyhmä oli hyvin haastava, sillä lasten kieli- ja kehitystaso vaihtelivat hyvin paljon. Useat lapset eivät vielä hallinneet viittomakieltä, joten tuli myös huomioida heidän kykynsä ymmärtää sadun kulkua. Vaikeuksia tuotti myös se, että viittomakieltä taitamattomat lapset olivat niin eri-ikäisiä.

Oittinen (2004, 11) kertoo Kuvakirja kääntäjän kädessä -teoksessaan kuvan ja sanan välisestä vaikutuksesta käännöstä tehdessä. Oittinen mainitsee, että käännöksen vaikuttavat tilanteen ja tekstin lisäksi oleellisesti myös visuaaliset seikat, kuten kuvitus. Ratkaisuksi tarinan ymmärtämiseen eri-ikäisille lapsille ehdotin, että videoon lisättäisiin kuvitusta, joka helpottaa tarinan seuraamista. Kun suunnittelimme Elisa Nivala kanssa kuvitusta, päädyimme tummaihoisiin roolihahmoihin, joihin lasten on helpompi samaistua.

Koululuokat on jaettu lasten kieli- ja kehitystason mukaisesti. Kielen osaamisen taso vaihtelee luokan sisällä kuitenkin suuresti, joten opettajan rooli opastaa lapsia ymmärtämään tarinan kulkua on olennaisen tärkeä.

6.3 Monikulttuurinen ja -kielinen työryhmä

Haastavinta työryhmän kokoamisessa oli produktioon sopivien henkilöiden löytyminen. Aluksi työryhmäämme kuului koulun opettaja Cynthia Yeboah. Jo alkuvaiheessa tarinan sisäistäminen osoittautui hänelle liian vaikeaksi ja jatkoimme työtä koulun toisen opettajan Priscilla Gyanin kanssa.

Työryhmän kesken mielenkiintoista oli yhteisen kielen löytyminen. Priscilla Gyanilta ja minulta puuttui yhteinen kieli ja muodostui ajoittain vaikeaksi toteuttaa produktiota ilman Hanna Boatengin tulkkausapua. Priscilla Gyanin ghanalaisittain tyyppinen huulion käyttämisen vähyys myös vaikeutti keskinäistä ymmärtämistä. Näissä tilanteissa korostui viittomakielen visuaalisuus, jossa suomalainen ja ghanalainen viittomakieli lähestyivät toisiaan lähes ymmärrettäväksi. Kirjan kuvitus oli myös oiva apukeino käydessämme Priscilla Gyanin kanssa läpi tarinan sisältöä käännösvaiheessa.

Ghanalaiselle viittomakielelle käännetyn ja esitetyn sadun tuottaminen olisi ollut vaikeaa ilman Priscilla Gyania. Hänen ilmaisukykynsä ja visuaalisuutensa kuurona natiiviviittojana mahdollisti käännöksen ja viittomakielisen esityksen lapsille helposti lähestyttäväksi.

Ongelmia käännöstyössä aiheutti toisinaan minun ja Priscilla Gyanin erilaiset kulttuuritaustat ja toimintatavat. Itse olen syntynyt Saksassa ja viettänyt siellä varhaislapsuuteni. Naapurustossamme oli jo tuolloin monen eri maanosan kansallisuuksia ja kulttuureita. Perheemme muutti Suomeen 80-luvun lopulla, jolloin myös Suomeen oli alkamassa maahanmuuttoliikettä eri puolilta maailmaa. Tähänastisen elämäni varrella olen luonnollisesti tutustunut monenlaisiin kulttuureihin ja ne ovatkin avartaneet minua ja asennettani. Olen kuitenkin eurooppalainen, jonka toimintatavat perustuvat kaikilla elämän osa-alueilla länsimaiseen kasvatukseen. Työskentelyni puitteissa Ghanassa tutustuin aluksi Mampongien kurojen koulussa aikuisten ja lasten väliseen vuorovaikutukseen, joka yleisesti oli erilaista kuin omassa kulttuurissamme, jossa mielestäni lapsen kunnioittamista painotetaan kasvatuksen periaatteena.

Priscilla Gyan on ikäiseni ghanalainen nuori nainen, jonka kanssa puuttuvan yhteisen kielen vuoksi oli aluksi vaikeaa lähentää roolejamme. Hän on kas-

vanut kuurona henkilönä kulttuurissa, jossa aidot afrikkalaiset arvot liittyvät kokonaisvaltaisesti kaikkeen toimintaan. Huomasin kuitenkin tullessani House of Graceen, että toimintaperiaatteet olivat siellä lähinnä omiani vastaavat, joten yhteistyö Priscilla Gyanin kanssa oli mielenkiintoista ja innostavaa. House of Gracessa toteutettiin lapsilähtöistä kasvatus- ja opetustapaa, joka ei esimerkiksi salli lasten fyysistä kurittamista. Koulun rehtori Hanna Boateng vaati myös opettajia noudattamaan tätä periaatetta opetuksessaan.

Haastavia tilanteita ja vaikeuksia yhteensovittaa erilaisia näkemyksiä tietenkin syntyi, joten Hanna Boatengin vankka ammattitaito ja molempien kulttuurien tuntemus oli työryhmässämme tarpeellista ja tärkeää. Näin pystyimme lähentämään omia toimintatapojamme Priscilla Gyanin kanssa ja oppimaan molemmat uusia asioita ja vuorovaikutustaitoja toisiltamme.

6.4 Kääntämisestä videon taltiointiin

Työryhmän kokoontumiselle oli vaikea löytää aikaa koulupäivän puitteissa, koska meillä jokaisella oli myös muita velvollisuuksia samaan aikaan. Tästä syystä oli välttämätöntä jakaa produktion työvaiheet pieniin osiin. Käännöstyön alkuvaiheen jouduimme tekemään kahteen kertaan ryhmän jäsenen vaihtuessa, mutta päästyämme alkuun etenimme tasaisesti. Kävimme vain yhden asiakokonaisuuden kerrallaan läpi, jolloin myös Priscilla Gyanin oli helpompi sisäistää uusi aihe.

Itselläni oli käytössä kääntämisteorioita opiskeluni pohjalta, kun taas Priscilla Gyan oli ghanalaisen viittomakielen natiivikäyttäjä ja asiantuntija. Esitin käännösehdotuksia ja Priscilla Gyan käsitteli niitä omasta näkökulmastaan. Kääntämisvaiheessa oli aluksi monenlaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja keskustelun jälkeen valitsimme parhaan ja toimivimman vaihtoehdon. Tärkeää oli, että skopos toteutui mahdollisimman hyvin.

Vaikeuksia tuotti käännöstyön kolmen vaiheen (satuun tutustuminen, käännös, videointi) seuraaminen. Käännösvaiheessa jouduimme usein palaamaan tekstin sisäistämisen vaiheeseen, miettimään, oliko joku asia oleellista

käännöksen kannalta. Videointivaiheessa jouduimme uudelleen miettimään käännöksen adekvaattisuutta eli kahden kulttuurin yhteensopivuutta ja muuttamaan jo tehtyjä käännösratkaisuja. Produktion vaiheet toimivat näin lomitain ja päällekkäin tukien toinen toistaan.

Videon kuvaamisvaiheessa ensimmäinen haaste oli sopivan kuvauspaikan löytäminen. Sähkön saatavuuden satunnaisuus vaikutti siihen, että valaistuksen puuttuessa sisätiloissa kuvaaminen oli mahdotonta. Parhaaksi kuvaustaustaksi osoittautui koulun pihaa ympäröivä kivimuuri, johon auringonvalo suuntautui ajoittain sopivasti. Lavaste toi myös tarinaan sopivaa linnamaista tunnelmaa.

Tarkoituksemme oli videoida tarina yksi kohta kerrallaan. Ennen kuvausta kävimme yhdessä Priscilla Gyanin kanssa glossit läpi ja viitoimme tarinan yhdessä. Videoidessani tarinaa huomasin, että Priscilla Gyan ei täysin muista glosseja ja jouduin jaottelemaan tarinaa uudelleen pienempiin osiin. Tarina muuttui muutamassa kohdassa eikä täysin vastannut alkuperäisiä glosseja. Muutaman viittoman puuttuminen ei kuitenkaan vaikuttanut liikaa asian ymmärrettävyyteen.

Priscilla Gyanin eläytymiseen ja ilmeiden käyttöön lopullisessa DVD-tallenteessa vaikutti paljon se, että videota on kuvattu eri ajankohtina, joten viittojan tunnetila ja tyyli vaihtelivat paljon. Esimerkiksi loppukohtausta viittoessa Priscilla Gyan heittäytyi tilanteeseen huomattavasti enemmän kuin monessa muussa kohtauksessa. Lopulliseen videoon oli valittavanani kohtauksia monista eri otoksista. Vaihtoehtoina oli otoksia, joissa Priscilla Gyan viittoi eläytyvämmiin, mutta virheellisiin viittomin tai kohtauksia, joissa viittomat olivat oikein, mutta eläytyminen pienempää. Päädyin valitsemaan lopulliseen tuotteeseen oikein viitotut kohtaukset, sillä videota on tarkoitus käyttää myös ghanalaisen viittomakielen oppimateriaalina.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Saduilla on aina ollut huomattava vaikutus lapsen kielen ja mielikuvituksen kehittymiseen. Aihe on kiinnostanut minua jo ennen tulkkiopintojani opiskellessani lastenohjaajaksi ja vaihtoehtoiset ammattiopintoni mahdollistivat satujen käsitteiden avartamisen myös eri kulttuurien välillä. Tutustuttuani afrikkalaisiin satuihin, jotka olivat hyvin erilaisia kuin lapsuudessa kuulemani eurooppalaiset sadut, heräsi mielenkiintoni työstää omassa kulttuurissani tuttu satu ghanalaiselle viittomakielelle.

Prinsessa Ruusunen on romanttinen, täysin mielikuvituksellinen tarina, jossa rakkaus voittaa kaikki esteet. Mielenkiintoista oli produktion kautta päästä seuraamaan, miten ghanalaiset kuurot lapset ottivat tarinan vastaan. Työstin myös käännöksen pohjalta näytelmän koulun kolmannen luokan oppilaille. Lapset lähtivät innokkaasti mukaan ja omaksuivat roolihahmot hyvin. Työjaksoni Ghanassa loppui liian aikaisin enkä päässyt seuraamaan lasten esiintymistä joulujuhlassa. Lapsilta jo silloin saamani palautteen perusteella olin kuitenkin vakuuttunut, että he olivat sisäistäneet tarinan sanoman. Näytelmän esittämisen jälkeen olen saanut sähköpostitse palautetta koulun rehtorilta, jonka mukaan sadun kerronta oli onnistunut roolisuoritusten osalta jopa niin hyvin, että se olisi toiminut paremmin ilman Priscilla Gyanin viittomista. Toiveenani olisikin, että toimitettuani valmiin DVD-sadun House of Graceen lapset jakaisivat näyttelemisen innostusta eteenpäin.

Koska Ghanalaisissa kuurojen kouluissa on hyvin vähän, jos lainkaan, viittomakielistä DVD-materiaalia saatavilla, on opinnäytetyöni tärkein tulos käännöksestä taltioitu DVD-satu. Käännöstyöryhmäämme kuuluivat lisäkseni koulun rehtori Hanna Boateng ja koulun opettaja Priscilla Gyan. Monikulttuurinen ja -kielellinen yhteistyö toi mukanaan paljon haasteita, mutta myös uusia näkökulmia kääntämiseen sekä omaan toimintaani ryhmän jäsenenä.

DVD-tallenteen tavoitteena oli myös luoda lapsille elämyksiä ja luulenkin, että tutun opettajan näkeminen viittomassa tietokoneruudulla tarinaa saa lasten keskuudessa aikaan innostusta. DVD-materiaalia voidaan hyödyntää lasten kanssa monin tavoin. DVD:ssä voidaan keskittyä kieliopillisiin ratkaisuihin tai lähestyä DVD:tä ymmärtämisharjoituksena. Lapset voivat opettajan opastuksella etsiä Priscilla Gyanin viittomisesta paikantamiseen tai esimerkiksi ilmeiden käyttöön kuuluvia elementtejä. Tarinaa voidaan myös käsitellä draaman tai esimerkiksi kuvataiteen kautta, piirtämällä tarinan tapahtumia.

Tärkeää produktiossa oli ghanalaisen natiiviviittoa Priscilla Gyanin rooli, joka vielä korostui hänen viittoessaan satua DVD:lle. Ghanalainen natiiviviittoa pystyy välittämään lapsille ghanalaiselle viittomakielelle tyypillisiä elementtejä ja piirteitä, joita en itse olisi välttämättä pystynyt tuottamaan. Tarinan seuraamisen helpottamiseksi videoon on vielä lisätty kuvitusta Ghanan kulttuurin tyyliin.

Tavoitteena oli, että produktion kautta eri-ikäiset ja kielitaidoiltaan eritasoiset lapset pääsevät tutustumaan satujen ihmeelliseen maailmaan ja oppimaan uutta tarinan monissa ulottuvuuksissa. Mielestäni lopullinen käänös oli onnistunut, joskin rajallisesta ajasta johtuen kaikkiin käänösratkaisuihin ei ollut mahdollisuutta perehtyä riittävän syvästi. Toisaalta, toteutetun kaltainen produktio ei koskaan voi olla täysin valmis, sillä aina löytyy uusia tapoja pohtia ratkaisuja eri näkökulmista. Kaikki vaikeudet ja kielimuurit voitettuamme produktio oli onnistunut ja asettamani tavoitteet täyttyivät.

Toivon tämän produktion inspiroivan ja rohkaisevan ghanalaisia opettajia kouluissaan käyttämään tarinankerrontaa opetuksessaan sekä alan tuotantohenkilöitä laajemminkin taltioimaan uutta materiaalia viittomakielellä.

Ghanassa vietetty aika oli korvaamaton pohtiessa ammatillista kehittymistäni viittomakielentulkkinä. Vaikken tehnyt paljoakaan tulkkauskeeseen liittyviä tehtäviä, oli viittomakieli läsnä päivittäin. Useissa tilanteissa, esimerkiksi lapsien tai opettajien kanssa keskustellessa minun tuli yhteisen kielen puuttuessa pyrkiä ilmaisemaan itseäni visuaalisesti muilla keinoin. Oli hienoa huomata, että yhteisen kielen puutteesta huolimatta ymmärsimme toisiamme. Ghanassa olon aikana jouduin usein tilanteisiin, joissa jouduin poistumaan muka-

vuusalueeltani, enkä aina tiennyt miten itseäni ilmaisisin. Näin jälkikäteen katsottuna, nämä tilanteet olivat varmasti niitä, joista opin eniten ja sain rohkeutta ja itsevarmuutta tulevaan ammattiini viittomakielentulkkina.

LÄHTEET

- Boateng, Hanna 2012. Rehtori, House of Grace School for Deaf, Armon päiväkotiki ja koulu. Ghana, Accra. Henkilökohtainen tiedonanto marraskuu 2012.
- Boateng, Hanna 2013. Rehtori, House of Grace School for Deaf, Armon päiväkotiki ja koulu. Ghana, Accra. Sähköpostiviesti 8.3. Vastaanottaja Sini Brozinski. Tuloste tekijän hallussa.
- Boateng, Hanna 2013. Rehtori, House of Grace School for Deaf, Armon päiväkotiki ja koulu. Ghana, Accra. Sähköpostiviesti 5.4. Vastaanottaja Sini Brozinski. Tuloste tekijän hallussa.
- Deaf Awareness handbook, Ghana National Association Of The Deaf i.a. Supported by the Australian high commission Direct Aid Programme.
- GNAD i.a. Ghana National Association Of The Deaf. Viitattu 13.1.2013. <http://www.gnadgh.com/>
- Haapaniemi-Maula, Ritva 1997. Lapsi on sadun sankari. Teoksessa Johanna Jokipaltio (toim.) Sadun voimat II, Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Maaseudun sivistysliitto, 45-53.
- Hauland, Hilde & Allen, Colin 2009. Deaf People and Human Rights, World Federation of the Deaf and Swedish National Association of the Deaf. Tuloste tekijän hallussa.
- House of Grace i.a. House of Grace School for Deaf, Armon päiväkotiki ja koulu. Viitattu 25.1.2013. <http://hofgrace.com/>.
- Hytönen, Niina 2000. Käänösteorioiden kirja kääntäjän työväliseksi. Teoksessa Niina Hytönen ja Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä, Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura, 66–83.
- Jokipaltio, Johanna 1997. Lukijalle. Teoksessa Johanna Jokipaltio (toim.) Sadun voimat II, Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 5.
- Koski, Mervi 1998. Ulkomaisia satu- ja kuvakirjailijoita eli kuka loi Lorinalätyn. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

- Kuster, Annelies Maria Josef 2011. "Since the time immemorial until the end of days" An ethnographic study of the production of deaf space in Adamorobe, Ghana. University of Bristol. Center for Deaf Studies. A dissertation.
- Malm, Anja & Östman, Jan 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9–32.
- Marschark, Marc & Heuser, Peter C 2012. How do deaf children learn, What parents and teachers need to know. Oxford.
- Martin, Phillip 2000. African Folktales. Viitattu 05.02.2013.
http://www.phillipmartin.info/liberia/text_folktales_intro.htm.
- Ojutkangas, Krista; Larjavaara, Meri; Miestamo, Matti & Ylikoski, Jussi 2009. Johdatus kielitieteeseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Oppong, Alexander M. 2007. Fundamentalist of Sign Language. A textbook for College and University students. Volume 2. Department of Special Education, UEW, University of Education of AASWinneba.
- Rissanen, Terhi 2000. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 26–63.
- Reiss, Katharina & Wermeer, Hans J. 1986. Mitä kääntäminen on? Teoriaa ja käytäntöä. Suomentanut ja toim. Pauli Roinila. Helsinki: Gaudeamus.
- Sambian, James M 2013. Executive Director, Ghana National Association Of The Deaf. Sähköpostiviesti 27.2.2013 Vastaanottaja Hanna Boateng. Tuloste tekijän hallussa.
- Simola, Raija 2005. Tarinoiden Afrikka. Teoksessa Kirwa Wilson. Amani-Aasi ja sisäinen kauneus, Afrikkalaisia satuja. Kärkölä: Oy Pieni Karhu, 77–80.
- Sinkkonen, Jari 2000. Viittomakielen merkitys kuuron lapsen kehityksessä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 105–112.

Suomen YK-liitto i.a. Globalis. Viitattu 25.1.2013.

<http://www.globalis.fi/layout/set/blank/Kv-sopimukset/Vammaisten-henkiloeiden-oikeuksia-koskeva-yleissopimus>.

Takkinen, Ritva 2000. Viittomakielisten lasten kielenomaksuminen.

Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa.
Helsinki: Finn Lectura, 113–123.

United Nations Treaty Collection i.a. Viitattu 25.1.2013.

http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mt_dsg_no=IV-15&chapter=4&lang=en.

Ylönen, Hilikka 2000. Lohditut linnut, Satujen merkitys lapselle. 1.painos,

Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Yule, George 1999. The Study of language. Second Edition. Cambridge

University Press.

LIITTEET

LIITE 1 Glossit, Sleeping Beauty

SLEEP BEAUTY

1. BEFORE FAR AWAY AREA PRINCESS BORN

KING QUEEN HAPPYx

NAME AURORA GIVE

COMEx CELEBRATEx

ONE EVIL FAIRY NAME MALIFICENT COME PREVENT

FAIRY WICKED ANGRY LIGHTNING APPEAR

CURSE PRINCESS

SUNSET 16 BIRTHDAY SPINNING WHEEL TOUCH DIE

COLOUR GREEN SMOKE DISAPPEAR

2. THREE FAIRY GOOD

ONE FLORA TWO FAUNA THREE MERRYWEATHER

WAIT MALIFICENT THERE VANISH

THREE COME TRY CURSE CHANGE SOFT

“YOU DIE NOx YOU ONLY SLEEP”

LATER PRINCESS `LAY DOWN`

PRINCE TRUE LOVE COME KISS

WAKE UP

3. THREE FAIRY CLOTHES BEAUTIFUL CHANGE UGLY
 3 FAIRY PRINCESS TOGETHER MOVE AREA FOREST
 BABY HIDE STAY
 INFORM YOU PRINCESS NO SECRET
 GROW 16 BIRTHDAY INFORM YOU PRINCESS
 THREE FAIRY MAGIC USE AGAIN NO
4. YEARS PASS GROW PRINCESS LOVELY
 THREE FAIRY YOU NAME AURORA NO QUIET
 YOU NAME BRIAR ROSE
 MALIFICENT SEARCHx PRINCESS FIND NOT
5. BRIAR ROSE LIKE BIRDS SQUIRRELS RABBITS OTHERx
 ANIMALS HANDS FOREST THERE
 BRIAR ROSE WITHDRAW NO FRIENDx
 ASSOCIATE ANIMALS
 BRIAR ROSE ATTENTIONx ME DREAM BOY BEAUTIFUL MEET
 LOVE WANTx
6. 16 BIRTHDAY PRINCESS DREAM TRUE
 BOY PRINCE NAME PHILLIP RIDE AREA FOREST
 HEAR THERE BRIAR ROSE SINGING
 HORSE ATTENTION THERE VOICE BEAUTIFUL SINGINS
 PERFECT LEAD
 RIDE LOOK BRIAR ROSE ANIMALS ASSOCIATE FRIENDx DANCE
 ATTENTION YOU ME DANCE

HESITATE YOU ME DON'T KNOW

AUNT_x WARN ME PEOPLE DISCUSS NO

"LIFT UP HANDS" OK DANCE_x

FALL LOVE_x

DANCE_x SING_x AROUND_x FOREST AFTERNOON

BRIAR ROSE THINK THERE BOY STAY FINISH

THERE PRINCE DON'T KNOW

ALSO PHILLIP THINK STAY GIRL FINISH STAY

THERE PRINCESS DON'T KNOW

7. HOME 3 FAIRY GOOD THERE COTTAGE

PREPARE BIRTH DAY BRIAR ROSE OWN SURPRISE

MAGIC USE NO

FAUNA WIP CAKE FLORA MERRYWEATHER SAW DRESS `UP
SIDE DOWN`

MERRYWEATHER THINK DECIDE TAKE WAND

MAGIC SPARKLE_x

CAKE GROW DRESS `TURN RIGHT`

HOUSE CHIMNEY COLOUR SPARK_x

BIRD BLACK SEE FLY FAST

ATTENTION MALIFICENT BRIAR ROSE THERE

8. BRIAR ROSE GOING HOME THERE

FAIRY ATTENTION I MEET BOY BEAUTIFUL PERFECT

3 FAIRY INFORM YOU BRIAR ROSE NO YOU NAME AURORA
YOU PRINCESS SURPRISE

EVENING `ONE MOVES` CASTLE

THREE FAIRY AURORA ALL TOGETHER MOVE AREA CASTLE

KING QUEEN OWNx WORKx PEOPLE ALL WAIT EAGERLY

THEY NOT BELIEVE AURORA SPINDLE TOUCH DIE

THEY DON'T KNOW MALIFICENT THE CASTLE THERE HIDE WAIT

9. 3 FAIRY AURORA WALK UPSTAIRS

FLORA WAVE WAND GOLD CROWN ON HEAD

AURORA HAPPYx MEET FATHER MOTHER

THINK SAD BOY THERE FOREST SEE AGAIN NO

3 FAIRYS VANISH MALIFICENT APPEARS

MAGIC TRANCE WALK UP

TOP DOOR OPEN

COMMAND THERE AURORA

TOUCHx

TOUCH `FALL DOWN`

10. THREE FAIRY `THREE COME`

CRYx BLAx DISCUSS

IF KING QUEEN HEAR HEART BRAKE

SAY NO QUIET

3 FAIRY FLYx WAND PUT A SLEEP

3 FAIRY FLYx SEARCHx SEEx LOOKx FLYx

PHILLIP FOREST AREA WHERE?

11. PHILLIP HEAR FAST RUNx THERE CASTLE

FAIRY MAGIC SHIELD SWORD

MALIFICENT SURPRISE MAGIC CASTLE THORN AROUND

PRINCE RUN CUT THORNS

CLOSEx

MALIFICENT SCARE CHANGE DRAGON

BATTLEx

PHILLIP SWORD HEART

DRAGON VANISH THORN VANISH

12. RUN UPSTAIRS

OPEN DOOR

SEE AURORA LAY DOWN CLOSE KISS

AURORA WAKE OPEN EYES

SMILE YOU BOY PRINCE

TRUE LOVE

`LAY DOWN` SIT HOLD HANDS

THEY TWO HAPPY

FORWARD CONTINUE

TWO GOING